

نیازسنجی مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی

نازنین خراسانی^۱، محمدرضا عابدی^۲، احمد صادقی^۳

چکیده

تاریخ دریافت: ۹۴/۸/۱۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۱/۱۷

هدف: هدف این پژوهش تعیین نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی بود. **روش:** این مطالعه از نوع پژوهش‌های توصیفی است. به منظور نیازسنجی، ۳۷۷ نفر از والدین کودکان پیش دبستانی شهر اصفهان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها به وسیله پرسشنامه محقق ساخته ۹۱ سوالی نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی صورت گرفت. روش آماری مورداستفاده در سطح آمار توصیفی میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی تی مستقل بود. **یافته‌ها:** پس از تجزیه و تحلیل داده‌های توصیفی، نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی به ترتیب اولویت دلبستگی و نیازهای عاطفی کودکان، اعتماد مسیر شغلی، کنترل مسیر شغلی، تأثیر الگویی والدین، خودآگاهی، دغدغه/کنجکاوای مسیر شغلی و افزایش دانش والدین از مسیر شغلی کودکان به دست آمد. همچنین نتایج نشان داد که بین دو جنس دختر و پسر و دامنه سنی ۵-۶ و ۶-۷ سال از نظر اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی تفاوت معناداری وجود ندارد ($P < 0/05$). **نتیجه‌گیری:** از یافته‌های این پژوهش می‌توان در برنامه‌های رشد مسیر شغلی و آموزش مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی استفاده کرد.

کلید واژه‌ها: نیازسنجی، مسیر شغلی، کودکان پیش دبستانی.

۱. کارشناس ارشد مشاوره شغلی دانشگاه اصفهان، مقاله مستخرج از پایان نامه.

۲. نویسنده مسئول، استاد دانشگاه اصفهان m.r.abedi@edu.ui.ac.ir.

۳. عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان.

مقدمه

یکی از دغدغه‌های اصلی و مهم در زندگی هر فرد انتخاب شغل است که بخش عظیمی از هویت فرد با آن معنا پیدا می‌کند. انتخاب شغل و مسیر شغلی فقط به قسمت خاصی از زندگی مربوط نمی‌شود، بلکه ماهیتی فرآیندی، پیوسته و تکاملی دارد که طی فرآیند رشد انسان از دوران کودکی تا انتخاب شغل و حتی بعد از آن گسترش می‌یابد (مگنوسن و استار^۱، ۲۰۰۰؛ تریس^۲، ۱۹۹۱). دوران کودکی یک دوران سازنده توصیف می‌شود. پایه‌ی اکتشاف و علایق شغلی، ارزش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌ها در سال‌های اولیه‌ی زندگی بنا می‌شود (هارتونگ، پروفلی و ووندراسک^۳، ۲۰۰۵). همچنین سیر زندگی شغلی^۴ یک فرآیند مادام‌العمر و تراکمی است و در مراحل پی‌درپی و تراکمی اتفاق می‌افتد. زمانی که فرد به مرحله جدیدی از زندگی وارد می‌شود، پختگی، یادگیری و تجارب مرحله قبلی به مرحله جدید انتقال می‌یابد (مگنوسن و استار، ۲۰۰۰).

هر وکرامر^۵ (۱۹۹۲)، معتقدند که فرآیند رشد سیر زندگی شغلی^۶ در سال‌های پیش دبستانی به خوبی بنا می‌شود و در سال‌های دبستان یعنی زمانی که کودکان در پی تحقق تکالیف خاص مسیر شغلی مثل توسعه درک گسترده‌تر از خود و دنیای کاری هستند، مستقیم‌تر می‌گردد.

مفهوم انطباق‌پذیری سیر زندگی شغلی^۷ ساویکاس^۸ (۲۰۱۳) که شامل چهار بعد اساسی دغدغه^۹ در مورد آینده، کنترل^{۱۰} در طول زندگی، کنجکاوی^{۱۱} درباره سیر زندگی

1. Magnuson, C. S., & Starr, M. F.
2. Trice, A. D.
3. Hartung, P. J. Profeli, E. J & Vondracek, F. W.
4. life career development.
5. Herr, E. L., & Cramer, S. H.
6. career development.
7. career adaptability.
8. Savickas, M. L.
9. concern.
10. control.
11. curiosity.

شغلی و اعتماد^۱ برای ساختن آینده است، اخیراً در مورد کودکان به کار رفته است. داشتن نگاه روبه جلو برای خیال بافی در مورد آینده، گرفتن تصمیمات سیرزندگی شغلی در زندگی برای ساختن آینده، نگاه کردن به اطراف برای کشف کردن آینده و ایجاد خودکارآمدی برای حل کردن مشکلات از ابعاد اساسی رشد شغلی در گستره زندگی است که برای اولین بار در دوران کودکی ظاهر می شود (هارتونگ، پروفلی و ووندراسک، ۲۰۰۸). دغدغه سیرزندگی شغلی نسبت به تجارب، فرصت ها و فعالیت ها به کودکان حس روبه رشدی از امیدواری و نگرش های طرح ریزی در مورد آینده را انتقال می دهند (ساویکاس، ۱۹۹۱؛ به نقل از هارتونگ، پروفلی و ووندراسک، ۲۰۰۸)، کنترل مسیر شغلی شامل افزایش خودتنظیمی در تصمیم گیری مسیر شغلی و پذیرفتن مسئولیت برای آینده است (هارتونگ، ۲۰۱۱)، کنجکاوی مسیر شغلی نمایانگریک نگرش کنجکاوانه است که به مکاشفه مسیر شغلی مؤثر منجر می شود و به فرد اجازه می دهد که به صورت واقع گرایانه، گزینه های شغلی و تحصیلی را کشف کند و به یک آینده واقع گرایانه نزدیک شود (فلوم و بلوستاین^۲، ۲۰۰۰) و منظور از اعتماد مسیر شغلی توانایی حل مسئله و باورهای خودکارآمدانه است که نگرش های مؤثر و توانایی برای حل مشکلات و هدایت کردن مؤثر موانع برای ساختن آینده را در کودک گسترش می دهد (ساویکاس، ۲۰۰۵؛ به نقل از اسکوریکو^۳ و پاتون، ۲۰۰۷).

همچنین در نظریه های رشدی توافق عمومی وجود دارد مبتنی بر اینکه یادگیری فرآیندی است که در مسیر شغلی کودکان و در طول زمان اتفاق می افتد (واتسون و مک ماهون^۴، ۲۰۰۵). یکی از اهداف اساسی مشاوره به سبک یادگیری در مادام العمر^۵، آماده سازی مراجع در زمینه ی مهارت ها و دانش پایه است، به طوری که بتواند آموخته های

1. Confidence.

2. Flum, H., & Blustein, D.L.

3. Skorikov, V. B.

4. Watson, M & McMahon, M.

5. Lifelong learning.

خود را برای حل دغدغه‌ها و نیازهای حال و آینده‌اش استفاده کند (زونکر^۱، ۱۳۸۸). پرورش این مهارت‌ها بهتر است از دوران کودکی شروع شود. به علاوه با توجه به اینکه عقاید کودکان در مورد مشاغل و فعالیت‌ها به مکاشفه و رشد مسیر شغلی آن‌ها در مراحل بعدی منتهی می‌شود، نیاز است فهم ما از مسیر شغلی به دوران کودکی و پیش از دبستان گسترش یابد و مسیر شغلی کودکان را به جای یک فرآیند منفعل، فرآیندی پویا در نظر بگیریم که کودکان در آن فعالانه به درگیر شدن با دنیای مشاغل می‌پردازند (هارتونگ^۲، پروفلی و ووندراسک^۳، ۲۰۰۵). همچنین پایزلی و هابارد^۴ (۱۹۹۴، به نقل از زونکر، ۱۳۸۸) اهداف کلی شغلی برای کودکان از مهدکودک تا کلاس ششم را شامل این موارد می‌دانند: (۱) خودآگاهی بدین معنا که کودکان از صفات، رغبت‌ها، استعدادها و مهارت‌های فردی آگاه شوند. (۲) آگاهی از تنوع دنیای کار و احترام به آن را توسعه دهند. (۳) ارتباط بین عملکرد مدرسه و انتخاب‌های آینده را درک کنند.

موضوع دیگری که باید به آن توجه شود، نقش اساسی والدین در مسیر شغلی کودکان است. ماهیت و کیفیت رابطه با افراد مهم در زندگی فرد (مثل والدین)، به عنوان یک عامل تبیین‌کننده در حیطه‌های رشدی و سازگاری انسان از جمله رشد مسیر شغلی در نظر گرفته می‌شود (بلوستاین، پریزیسو و اسکولتیز^۳، ۱۹۹۵). شواهد زیادی حاکی از این موضوع وجود دارد که متغیرهای فرآیندی مثل انتظارات والدین، تعاملات کودک-والد، ارزش‌های والدینی، حمایت‌ها و تشویق والدین، الگوگیری نقش و سبک‌های دلبستگی رشد مسیر شغلی کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهند (اسکولنبرگ، ووندراسک و کروچر^۴، ۱۹۸۴). همان‌طور که بیان شد الگوهای نقش و دلبستگی در رشد مسیر شغلی کودکان مؤثرند. منظور از الگوها افراد مورد توجهی هستند که در زندگی فرد و یادگیری در مورد دنیای کار و رشد خودپنداره نقش معناداری را ایفا می‌کنند (شارف، ۲۰۱۰؛ استید و

1. Zunker, V. G.

2. Paisely & Hubbard.

3. Blustein, D., Prezioso, M., & Schultheiss, D.

4. Schulenberg, J. E., Vondracek, F. W., & Crouter, A. C.

اسکولتیز^۱، ۲۰۱۰). بزرگسالان و به خصوص پدر و مادر مهم‌ترین الگوی نقش برای کودکان هستند (سوپر، ۱۹۹۰). روابط ایمن والد-کودک، مکاشفه مسیر شغلی، آرزوهای مسیر شغلی و رغبت‌های شغلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (تک، گانی و کرت^۲، ۲۰۱۵). بر اساس نظریه‌ی دلبستگی بالبی، افرادی با دلبستگی ایمن که به در دسترس بودن و پاسخ‌دهی یک شخص قابل اطمینان، اعتماد کافی دارند در هر سنی سازگاری موفقیت‌آمیزی با دامنه‌ی وسیعی از بافت‌های جدید مثل حیطه‌های مسیر شغلی از خود نشان می‌دهند (اسکولتیز و بلوستاین، ۱۹۹۴؛ اسکوریکو و پاتون، ۲۰۰۷).

مدل ملی انجمن مشاوران مدرسه آمریکا^۳ (۲۰۰۳) نیازهای کودکان از پیش از دبستان تا دبیرستان (۱۷ سالگی) را در سه حیطه اصلی تحصیلی، مسیر شغلی و فردی/اجتماعی می‌داند (آگر، بلاکرت و وال^۴، ۲۰۰۵). برنامه‌های راهنمایی جامع که نیازهای فردی/اجتماعی، تحصیلی و مسیر شغلی دانش‌آموزان را به صورت دقیق مشخص می‌سازند و تلاش می‌کنند تا آن‌ها را برآورده سازند، در واقع به عنوان یک ابزار پیشگیرانه عمل می‌کنند و از نتایج منفی جلوگیری می‌نمایند (رابینسون^۵، ۱۹۹۹).

نیازسنجی فرآیندی نظام‌دار برای تعیین و تصریح اهداف، مشخص کردن و سنجش وضعیت موجود، اندازه‌گیری دقیق فاصله‌ی بین وضع موجود و هدف‌ها و در نهایت تعیین اولویت‌ها برای عمل است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۷۵)، که نتیجه آن عبارت است از مجموعه‌ای از نیازها که بر اساس اولویت تنظیم شده‌اند و باید برای کاهش یا برطرف کردن آن اقدامات اساسی صورت پذیرد (علاقه‌مند، ۱۳۸۱).

در زمینه‌ی نیازهای مسیر شغلی کودکان پژوهش‌هایی انجام گرفته است. از جمله گوردون^۶، کوچر و درفس^۶ (۲۰۰۰)، در پژوهشی به بررسی و کشف نیازهای طرح‌ریزی

1. Stead, G. B., & Schultheiss, D. E. P.

2. Tekke, M., Ghani, M. F. B. A., & Kurt, N

3. American School Counselor Association National Model (ASCA).

4. Auger, R., Blackhurst, A. & Wahl, K. H.

5. Robinson, J. E.

6. Gordon, T.R., Couture, S.J. & Drefs, M.A.

زندگی و مسیر شغلی کودکان و نوجوانان پرداختند که مهم‌ترین نیازهای گزارش شده برای کودکان دبستانی عزت نفس، حل بحران و مهارت زندگی شناسایی شد. همچنین وود و کسزوبوسکی^۱ (۲۰۰۸)، نیازهای رشد مسیر شغلی دانش‌آموزان روستایی دبستانی را در پژوهشی مورد بررسی قراردادند. آن‌ها با اجرای مقیاس رشد مسیر شغلی کودکان (CCDS) مهم‌ترین نیازها را مربوط به کنجکاوی، اطلاعات، چشم‌انداز زمان و الگوهای اصلی دانستند.

مداخلات مسیر شغلی زودهنگام آغازی مطلوب برای تلاش‌های پیشگیرانه در مدارس و پیش دبستانی‌ها محسوب می‌شود. (اسکولتیز^۲، ۲۰۰۵) و نتایج زمینه‌یابی ملی در آمریکا، لزوم اجرای برنامه‌های مسیر شغلی جامع برای افراد با هر گروه سنی را تأیید کرده است (هویت و لسر^۳، ۱۹۹۵). نایت^۴ (۲۰۱۵)، آماده‌سازی مشاوران مدارس ابتدایی را برای گسترش رشد مسیر شغلی کودکان مورد توجه قرار داد و تأکید کرد که برنامه‌های رشد مسیر شغلی در سطح ابتدایی یک عملکرد رشدی مهم است که آمادگی مسیر شغلی را تضمین می‌کند. از آنجا که تعیین اولویت‌بندی نیازهای مسیر شغلی کودکان می‌تواند به مشاوران، مربیان و والدین در برنامه‌ریزی مداخلات آموزشی رشد مسیر شغلی کمک کند، برنامه‌های آموزشی مسیر شغلی باید بر اساس یافته‌های نیازسنجی طراحی شود (وود و کسزوبوسکی^۱، ۲۰۰۸).

با توجه به این‌که در مورد نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی هم در داخل و هم در خارج از کشور سؤالات بسیاری وجود دارد و همچنین با توجه به نیاز روزافزون جوامع امروزی به افرادی با آمادگی بالا جهت روبه‌رو شدن با چالش‌های پی‌درپی مسیر شغلی و غفلت پژوهشی قابل مشاهده در زمینه‌ی ایجاد و توسعه قابلیت‌های لازم در سال‌های اولیه‌ی مسیر شغلی و از آنجا که آموزش‌ها و مداخلات مسیر شغلی باید بر

1. Wood, C & Kaszubowski, Y.

2. Schultheiss, D. E. P.

3. Hoyt, K. & Lester, J.

4. Knight, J. L.

مبنای نیازهای افراد استوار گردد، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤالات است:

- ۱- نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی چیست؟
- ۲- آیا بین دختران و پسران و دامنه‌ی سنی ۵-۶ و ۶-۷ سال از نظر اولویت نیازهای مسیر شغلی تفاوت وجود دارد؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-اکتشافی است. جامعه‌ی آماري کلیه‌ی والدین کودکان پیش دبستانی ۵ تا ۷ ساله شهر اصفهان در سال ۹۳-۹۴ بودند. به منظور تعیین حجم نمونه ابتدا واریانس نمره‌ی پرسشنامه محاسبه شد و براساس فرمول کوکران ۳۷۷ نفر انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود، بدین صورت که از میان مناطق شهر اصفهان دو منطقه و از هر منطقه شش مهدکودک به تصادف انتخاب شد. سپس کلیه‌ی والدین کودکان ۵ تا ۷ ساله حاضر در مهدکودک به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار

پرسشنامه‌ی نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی: این پرسشنامه محقق ساخته، شامل ۹۱ سوال است که از طریق طیف لیکرت از کاملاً موافقم (۵) تا کاملاً مخالفم (۱) ارزش گذاری شده است و نظرات والدین را در مورد مهم ترین نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی مورد سنجش قرار می دهد. سؤالات این پرسشنامه با توجه به پیشینه‌ی نظری و پژوهشی و مصاحبه با متخصصان، والدین، مربیان و کودکان طراحی شد. ابعاد پرسشنامه شامل نیازهای دلبستگی، خودآگاهی، دانش والدین در مورد مسیر شغلی کودکان، تأثیر الگویی والدین، دغدغه/کنجکاوی، کنترل و اعتماد مسیر شغلی است. پایایی این پرسشنامه را به روش آلفای کرانباخ ۰/۹۶ بدست آمد و

روایی محتوایی پرسشنامه توسط پنج متخصص مورد تأیید قرار گرفت.

شیوه‌ی اجرا

به منظور تعیین نیازهای مسیرشغلی کودکان پیش دبستانی، پرسشنامه بین والدین کودکان پیش دبستانی (۷-۵ سال) اجرا شد. انتخاب والدین به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای صورت گرفت. پس از تکمیل همه پرسشنامه‌ها (۳۷۷ پرسشنامه)، نیازهای مسیرشغلی کودکان پیش دبستانی تعیین و اولویت بندی شد. بروش آماری مورد استفاده در سطح آمار توصیفی میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی تی مستقل بود.

یافته‌های پژوهش

در رابطه با سؤال اول پژوهش و به منظور تعیین نیازهای مسیرشغلی کودکان پیش دبستانی، براساس عوامل پرسشنامه اولویت نیازها مشخص گردید. البته در ابتدا میانگین و انحراف معیار نمرات هریک از گویه‌های پرسشنامه به دست آمد و با توجه به مقایسه میانگین، ۱۰ گویه که نسبت به بقیه‌ی گویه‌ها میانگین بالاتری داشتند، مشخص شدند که نتایج آن در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. مقایسه میانگین و انحراف معیار ۱۰ گویه برتر پرسشنامه به ترتیب اولویت

انحراف معیار	میانگین	اولویت	حیطه نیاز	گویه‌ها
۴/۸۰۲	۰/۴۲۴	۱	دل بستگی	والدین رابطه نزدیک، صمیمانه و گرمی با آن‌ها داشته باشند. نیازهای اصلی‌شان مثل نیاز به
۴/۷۹۱	۰/۴۲۵	۲	دل بستگی	مهرورزی، امنیت و توجه توسط والدین برآورده گردد.

انحراف معیار	میانگین	اولویت	حیطه نیاز	گویه‌ها
۴/۷۸۳	۰/۴۳۷	۳	اعتماد مسیر شغلی	تمایل پیدا کنند که از حق و حقوق خود دفاع کنند.
۴/۷۸۱	۰/۴۴۴	۴	دلبستگی	والدین سعی کنند که خلق و روحیه کودک را بالا نگه دارند.
۴/۷۷۸	۰/۴۶۹	۵	کنترل مسیر شغلی	مهارت احترام گذاشتن به افراد مهم و معلم‌ها در آن‌ها ایجاد شود.
۴/۷۶۷	۰/۴۴۱	۶	کنترل مسیر شغلی	از پیش دبستانی مهارت‌هایی را به آن‌ها بیاموزیم که برای ورود به دبستان آماده شوند.
۴/۷۵۹	۰/۴۵۷	۷	دلبستگی	والدین برای کودکان وقت بیشتری بگذارند و با آن‌ها بازی و صحبت کنند.
۴/۷۵۴	۰/۴۸۸	۸	خودآگاهی	نسبت به استعدادهایشان آگاهی پیدا کنند.
۴/۷۴۹	۰/۴۴۵	۹	اعتماد مسیر شغلی	با وجود شکست، تلاش و پشتکار داشته باشند و تا رسیدن به هدف ناامید نشوند و ادامه دهند.
۴/۷۴۴	۰/۴۶۶	۱۰	تأثیرالگویی والدین	والدین سعی کنند که الگوهای خوبی برای کودکان خود باشند.

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، این ۱۰ گویه نسبت به بقیه‌ی گویه‌ها از اولویت بیشتری برخوردارند. حیطه‌های هریک از گویه‌ها در کنار آن مشخص شده است و با توجه به میانگین هر گویه و اینکه ۴ مورد از این ۱۰ گویه مربوط به دلبستگی است، می‌توان گفت دلبستگی و نیازهای عاطفی در مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی از اولویت بیشتری برخوردار است. همچنین هریک از عوامل بر اساس میانگین اولویت بندی شدند که در جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد این عوامل آورده شده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد عوامل پرسشنامه نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی

اولویت	عوامل	میانگین	انحراف استاندارد
۱	دلبستگی و نیازهای عاطفی کودکان	۴/۷۵۱	۰/۳۳۹
۲	افزایش اعتماد مسیر شغلی	۴/۶۳۵	۰/۳۶۵
۳	افزایش کنترل مسیر شغلی	۴/۶۱۶	۰/۳۵۲
۴	تأثیر الگویی والدین	۴/۵۷۲	۰/۴۰۶
۵	افزایش خودآگاهی	۴/۵۷۱	۰/۴۰۶
۶	افزایش دغدغه/کنجکاوی مسیر شغلی	۴/۳۱۴	۰/۴۶۲
۷	افزایش دانش والدین از مسیر شغلی کودکان	۴/۰۷۷	۰/۵۲۲

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، نیازها به ترتیب اولویت مشخص شده‌اند. دلبستگی و نیازهای عاطفی کودکان، افزایش اعتماد مسیر شغلی و افزایش کنترل مسیر شغلی در اولویت نخست قرار دارند. از طرفی با توجه به این‌که میانگین نمرات سؤالات و عوامل بسیار نزدیک به هم است و همچنین پرسشنامه براساس پیشینه و مصاحبه با متخصصان طراحی گردیده است، می‌توان تمامی عوامل بالا یعنی دلبستگی، افزایش ابعاد انطباق‌پذیری مسیر شغلی در مسیر شغلی کودکان (دغدغه/کنجکاوی، کنترل و اعتماد)، افزایش دانش والدین در زمینه‌ی مسیر شغلی کودکان، تأثیر الگویی والدین و افزایش خودآگاهی در کودکان پیش دبستانی را دارای اهمیت دانست و به‌عنوان نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی در نظر گرفت.

در خصوص سوال دوم پژوهش معنادار بودن تفاوت اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان برحسب جنسیت و دامنه‌ی سنی براساس آزمون تی مستقل مورد بررسی قرار گرفته که نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها در جداول ۳ و ۴ آورده شده است.

جدول ۳. تفاوت بین اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان بر حسب جنسیت

نیازها	عوامل	پسر		دختر		t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	خطای انحراف معیار
		انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار	انحراف میانگین معیار					
۱	دلبستگی و نیازهای عاطفی کودکان	۴/۷۷۱	۰/۳۳۴	۴/۷۴۰	۰/۳۴۵	۰/۸۹۸	۳۷۵	۰/۳۷۰	۰/۰۳۱	۰/۰۳۵
۲	افزایش اعتماد مسیر شغلی	۴/۶۳۳	۰/۳۷۵	۴/۶۳۴	۰/۳۵۵	-۰/۰۲۴	۳۷۵	۰/۹۸۱	-۰/۰۰	۰/۰۳۷
۳	افزایش کنترل مسیر شغلی	۴/۶۲۲	۰/۳۵۳	۴/۶۰۵	۰/۳۵۲	۰/۴۴۸	۳۷۵	۰/۶۵۴	۰/۰۱۶	۰/۰۳۶
۴	تأثیر الگویی والدین	۴/۵۶۱	۰/۴۲۱	۴/۵۷۹	۰/۳۹۱	-۰/۴۲۴	۳۷۵	۰/۶۷۲	-۰/۰۱۷	۰/۰۴۱
۵	افزایش خودآگاهی	۴/۵۸۳	۰/۴۰۴	۴/۵۵۴	۰/۴۰۹	۰/۶۸۸	۳۷۵	۰/۴۹۲	۰/۰۲۸	۰/۰۴۱
۶	افزایش دغدغه/کنجکاوی مسیر شغلی	۴/۳۴۳	۰/۴۲۴	۴/۲۷۶	۰/۴۹۵	۰/۴۰۳	۳۷۵	۰/۱۶۱	۰/۰۶۶	۰/۰۴۷
۷	افزایش دانش والدین از مسیر شغلی کودکان	۴/۱۱۵	۰/۴۸۶	۴/۰۲۸	۰/۵۴۹	۱/۶۳۳	۳۷۵	۰/۱۰۳	۰/۰۸۷	۰/۰۵۳

یافته‌های جدول شماره (۳) نشان می‌دهد که t مشاهده شده در هیچ یک از عوامل معنادار نبوده است ($P < 0/05$) و بنابراین بین اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی بر حسب جنسیت تفاوتی وجود ندارد.

جدول ۴. تفاوت بین اولویت نیازهای مسیرشغلی کودکان برحسب دامنه سنی (۶-۵ سال و ۷-۶ سال)

نیازها	عوامل	۵-۶		۶-۷		t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	خطای انحراف معیار
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار					
۱	دلبستگی و نیازهای عاطفی کودکان	۴/۷۶۹	۰/۳۳۹	۴/۷۴۹	۰/۳۴۰	۰/۵۵۰	۳۷۵	۰/۵۸۳	۰/۰۲۰	۰/۰۳۶
۲	افزایش اعتماد مسیر شغلی	۴/۶۷۶	۰/۳۵۷	۴/۶۱۰	۰/۳۶۸	۱/۶۶۷	۳۷۵	۰/۰۹۶	۰/۰۶۵	۰/۰۳۹
۳	افزایش کنترل مسیر شغلی	۴/۶۲۵	۰/۳۵۷	۴/۶۰۷	۰/۳۵۰	۰/۴۸۱	۳۷۵	۰/۶۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۳۸
۴	تأثیر الگویی والدین	۴/۵۸۷	۰/۴۱۷	۴/۵۶۱	۰/۴۰۰	۰/۵۹۰	۳۷۵	۰/۵۵۶	۰/۰۲۵	۰/۰۴۳
۵	افزایش خودآگاهی	۴/۵۴۰	۰/۴۲۸	۴/۵۸۴	۰/۳۹۴	-۱/۰۲	۳۷۵	۰/۳۰۸	-۰/۰۴۴	۰/۰۴۳
۶	دغدغه/کنجکاوای مسیر شغلی	۴/۲۹۶	۰/۵۰۶	۴/۳۱۸	۰/۴۳۵	-۰/۴۳۳	۳۷۵	۰/۶۶۵	-۰/۰۲۱	۰/۰۵۲
۷	افزایش دانش والدین از مسیرشغلی کودکان	۴/۰۳۴	۰/۵۳۹	۴/۰۹۳	۰/۵۰۸	-۱/۰۵۹	۳۷۵	۰/۲۹۰	-۰/۰۵۹	۰/۰۵۶

همچنین یافته‌های جدول شماره (۴) حاکی از این موضوع است که t مشاهده شده در هیچ یک از عوامل معنادار نبوده ($P < 0/05$) و در نتیجه بین اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی برحسب دامنه سنی تفاوتی وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پس از تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌های نیازسنجی، نیازهای مسیرشغلی کودکان پیش دبستانی به ترتیب اولویت از این قرار به دست آمد: (۱) دلبستگی و تأمین نیازهای عاطفی کودکان از سوی والدین (۲) افزایش اعتماد مسیرشغلی (۳) افزایش کنترل مسیر شغلی (۴) تأثیر الگویی والدین (۵) افزایش خودآگاهی (۶) افزایش دغدغه/کنجکاوای مسیر شغلی (۷) افزایش دانش والدین از مسیرشغلی کودکان. اهمیت دلبستگی در مسیرشغلی

در نظریه‌ی آنا رو (۱۹۵۶)، به نقل از یانگ و فریسن^۱، (۱۹۹۲) و پژوهش‌های بلوستاین، پرزیسو و اسکولتیز (۱۹۹۵)، تک‌گانی و کرت (۲۰۱۵)، بلوستاین (۱۹۹۷)، ابرین، فریدمن، تیپتون و لین^۲ (۲۰۰۰)، ابرین (۱۹۹۶)، توکار، ویترو، هال و مرادی^۳ (۲۰۰۳) بلوستاین، وال بریج، فریدلندرو پالادینو^۴ (۱۹۹۷) و کترسون^۵ و بلوستاین (۱۹۹۷) مورد توجه است. همچنین چهار مفهوم دغدغه، کنجکاوی، کنترل و اعتماد مسیر شغلی در مسیر شغلی کودکان در نظریه ساویکاس (۲۰۱۳) و مدل رشد مسیر شغلی کودکان سوپر (۱۹۹۰) و در پژوهش‌هایی از جمله پژوهش هارتونگ، پروفلی و ووندراسک (۲۰۰۸) مورد تأکید قرار گرفته است. سوپر (۱۹۹۰)، سوپر و همکاران (۱۹۹۶) و پایزلی و هابارد (۱۹۹۴)، به نقل از زونکر، (۱۳۸۸)، خودآگاهی و خودپنداره را در مسیر شغلی کودکان دارای اهمیت دانستند. تأثیر الگویی والدین بر مسیر شغلی کودکان در نظریه و مدل سوپر (۱۹۹۰) بیان گردید و پژوهش‌های زیادی از جمله پژوهش برک و بلملین^۶ (۱۹۸۴)، بریانت^۷، زونکویک^۸ و رینولدز^۹ (۲۰۰۶)، لاور^{۱۰} (۲۰۰۹)، اسکولنبرگ و همکاران (۱۹۸۴)، لیفر^{۱۱} و لسر^{۱۲} (۱۹۷۶)، سلیگمن، وینستوک و هفلین^{۱۳} (۱۹۹۱) و کرکا^{۱۴} (۲۰۰۰) نیز به اهمیت نقش والدین و لزوم آگاهی آنها از مسیر شغلی کودکان پرداخته‌اند.

پژوهشی که به شناسایی نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی بپردازد، یافت نشد، بنابراین برای تبیین یافته‌ها از تحقیقاتی که نیازهای مسیر شغلی را در سنین بالاتر بررسی کرده است، استفاده می‌شود. همچنین پژوهشی که دقیقاً نتایج مشابه با این

1. Young, R. A., & Friesen, J. D.
2. O'Brien, K. M., Friedman, S. M., Tipton, L. C., & Linn, S. G
3. Tokar, D. M., Withrow, J. R., Hall, R. J., & Moradi, B
4. Blustein, D. L., Walbridge, M. M., Friedlander, M. L., & Palladino, D. E
5. Ketterson, T. U
6. Birk, J. M. Blimline, C. A.
7. Bryant, B. K.
8. Zvonkovic, A. M.
9. Reynolds, P.
10. Love, E. R.
11. Leifer, A.D.
12. Lesser, G.S.
13. Seligman, L., Weinstock, L., & Heflin, E. N.
14. Kerka, S.

پژوهش داشته باشد و اولویت نیازها را دقیقاً به همین صورت مشخص کرده باشد، یافت نشد.

دلبستگی و پرداختن به نیازهای عاطفی کودکان از اولویت بیشتری نسبت به بقیه‌ی نیازها برخوردار بود. یعنی دلبستگی ایمن به والدین، حمایت عاطفی، راهنمایی و تشویق والدین در مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی در درجه‌ی اول اهمیت قرار دارد. نتیجه این پژوهش تقریباً با پژوهش بولکسوم، برنز، مگنوسن، گان، باردیک، ارومک نایت^۱ (۲۰۰۸)، همسو است. آنها در پژوهشی به تعیین نیازهای مسیر شغلی دانش‌آموزان دبیرستانی پرداختند. دانش‌آموزان نیاز به حمایت از سوی دیگران در رشد برنامه‌های مسیر شغلی را در اولویت اول رده بندی کردند. می‌توان گفت که حمایت شدن از سوی دیگران در مسیر شغلی همه‌ی سنین اهمیت زیادی دارد، اما از آنجایی که والدین و به خصوص مادر چهره‌های اصلی در زندگی کودکان پیش دبستانی هستند، آنها به حمایت عاطفی و دلبسته بودن به والدین بیش از سایر افراد در زندگی و مسیر شغلی شان نیازمندند.

افزایش اعتماد مسیر شغلی، دومین نیاز مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی تعیین شد. این یافته‌ها تقریباً با نتایج پژوهش گوردون و همکاران (۲۰۰۰) و بریسکو^۲ (۲۰۰۲) همسو است. گوردون و همکاران (۲۰۰۰)، در پژوهشی به شناسایی و اولویت بندی نیازهای مسیر شغلی دانش‌آموزان پرداختند. در مورد کودکان دبستانی ۶ تا ۸ سال، عزت نفس و حل بحران در اولویت اول و دوم قرار داشت. همچنین در پژوهش بریسکو (۲۰۰۲)، دومین نیاز مسیر شغلی دانش‌آموزان بزرگسال خودکارآمدی مسیر شغلی به دست آمد. عزت نفس، توانایی در حل بحران و خودکارآمدی به مفهوم اعتماد مسیر شغلی که یکی از ابعاد انطباق پذیری مسیر شغلی است، بسیار نزدیک است. زیرا در واقع فردی که از اعتماد

1. Bloxom, J. M., Bernes, K. B., Magnusson, K. C., Gunn, T. T., Bardick, A. D., Orr, D. T., & McKnight, K. M

2. Briscoe, C. S

مسیر شغلی بالایی برخوردار است، برای حل مسائل و مشکلات توانمند است و به خود اطمینان دارد. از مواردی که در پرسشنامه نیازهای مسیر شغلی تحت عنوان اعتماد آمده است، می‌توان توانایی حل مسئله، باورهای خودکارآمدانه، عزت نفس، پرورش احساسات مثبت نسبت به توانمندی‌ها و ظاهر و کاهش خودانتقادی را نام برد.

سومین نیازی که در مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی به دست آمد، افزایش کنترل مسیر شغلی است. می‌توان نتایج این پژوهش را تا حدودی همسوبا نتیجه‌ی پژوهش گوردون و همکاران (۲۰۰۰) دانست. در پژوهش آنها، مهارت طرح ریزی زندگی در مسیر شغلی کودکان دبستانی (۶ تا ۸ سال) در اولویت سوم قرار داشت. همچنین در پژوهش بلوکسوم و همکاران (۲۰۰۸)، نیاز به برنامه‌های آموزشی در خصوص طرح ریزی مسیر شغلی و زندگی در مورد نوجوانان دبیرستانی در اولویت دوم بود. البته مهارت طرح ریزی زندگی یکی از جنبه‌های کنترل مسیر شغلی است و همه‌ی آن را در بر نمی‌گیرد، زیرا براساس نظر ساویکاس (۱۹۹۵)، کنترل مسیر شغلی شامل خودتنظیمی و پذیرفتن مسئولیت برای آینده، خود جهت مندی، مالکیت شخصی نسبت به آینده و توانایی تصمیم‌گیری در مورد مسیر شغلی و... است. موضوعی که در کنترل مسیر شغلی کودکان مورد توجه است، کسب مهارت‌هایی است که آمادگی مسیر شغلی را در کودکان موجب می‌شود. مثل مهارت احترام گذاشتن به بزرگترها، مهارت ارتباط برقرار کردن با دیگران، مهارت پیدا کردن دوست، مهارت سازگار شدن با اطرافیان و مهارت کار کردن با دیگران به صورت گروهی. همچنین مسئولیت‌پذیری، تبعیت از انتظارات والدین یا مدرسه، خودمدیریتی، برنامه ریزی برای زندگی و توانایی گرفتن تصمیمات هرچند کوچک حیطه‌هایی بود که در پرسشنامه تحت عنوان کنترل مسیر شغلی آمده است.

تأثیر الگویی والدین چهارمین نیاز مسیر شغلی کودکان به دست آمد. این یافته‌ی پژوهش تقریباً همسوبا پژوهش وود و کسزوبوسکی (۲۰۰۸) است. آنها در پژوهش خود با اجرای مقیاس رشد مسیر شغلی کودکان به بررسی نیازهای رشد مسیر شغلی کودکان دبستانی پرداختند. الگوهای اصلی در اولویت چهارم قرار گرفت. منظور از الگوهای

اصلی برای کودکان در مدل سوپر بزرگسالان و به خصوص پدر و مادر هستند (سوپر، ۱۹۹۰). والدین برای کودکان الگو محسوب می‌شوند، آنها از رفتارهای پدر و مادر تقلید می‌کنند و بسیاری از رفتارهای آنها را درونی می‌کنند. لذا کودکان در مسیر شغلی خود نیاز به الگوهایی دارند که ارزش‌های مثبت در رابطه با تحصیل، کار کردن و خدمت کردن به مردم را تقویت کنند. این موارد تحت عنوان تأثیر الگویی والدین در پرسشنامه آمده است.

موردی که در مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی اولویت پنجم را داشت، افزایش خودآگاهی بود. این یافته پژوهش تقریباً با پژوهش بلکسوم و همکاران (۲۰۰۸) همسو است. آنها در پژوهش خود که به بررسی نیازهای دانش‌آموزان دبیرستانی می‌پرداخت، آگاهی نسبت به رغبت‌ها و توانایی‌ها را در اولویت سوم شناسایی کردند. همچنین در پژوهش بریسکو (۲۰۰۲)، نیاز خودآگاهی برای دانش‌آموزان بزرگسال در رده‌ی چهارم بود. آگاهی از رغبت‌ها، استعدادها، ویژگی‌های شخصیتی، نقاط قوت و ضعف و ارزش‌ها زیرمجموعه‌ی این نیاز قرار دارد. باید توجه داشت که آگاهی از این موارد در کودکان پیش دبستانی به صورت واقع بینانه نیست، چرا که آنها هنوز در مرحله‌ی تفکر عینی هستند. هرچه کودکان بزرگ‌تر می‌شوند، علایق عینی و خیالی آنها انتزاعی‌تر می‌شود (هارتونگ و همکاران، ۲۰۰۵). همچنین با توجه به نظریه سوپرو و گینزبرگ کودکان از ۱۱ سالگی به بعد شروع به ساختن تصویر واقع‌گرایانه‌ای از خود براساس رغبت‌ها و صلاحیت‌هایشان می‌کنند، از این رو منظور از خودآگاهی در کودکان پیش دبستانی خودآگاهی به صورت واقع‌گرایانه نیست.

افزایش دغدغه و کنجکاوی در مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی در اولویت ششم قرار گرفت. نتیجه این پژوهش تقریباً با پژوهش وود و کسزوبوسکی (۲۰۰۸) همسو است، زیرا کنجکاوی در پژوهش آنها نیز به عنوان نیاز مسیر شغلی کودکان تعیین شد. هرچند در پژوهش آنها نیاز به کنجکاوی برای کودکان دبستانی در اولویت نخست قرار داشت،

پس پژوهش حاضر از این جنبه با پژوهش آنها ناهمسو است. طبق نظریه‌ی سوپراولین تکلیف کودکان در مرحله‌ی رشد (تولد تا ۱۴ سالگی)، دغدغه مند شدن نسبت به آینده است. همچنین با نگاهی بر پیشینه می‌توان گفت که کنجکاوی و مکاشفه در مورد ویژگی‌های خود و دنیای مشاغل در مسیر شغلی کودکان اهمیت زیادی دارد و به کسب اطلاعات در مورد خود و مشاغل می‌انجامد. کودکانی که در سن دبستان و پیش دبستانی کنجکاوی و مکاشفه کافی نداشته‌اند، زمانی که به سنین راهنمایی و دبیرستان می‌رسند، به شناخت واقع بینانه‌ای نسبت به خود و دنیای مشاغل دست نمی‌یابند. بنابراین با توجه به پیشینه انتظار می‌رفت که این نیاز در رده‌ی بالاتری قرار بگیرد. از آنجا که در نهایت اولویت نیازها توسط والدین مشخص شد، شاید بتوان یکی از دلایلی را که این نیاز در اولویت ششم به دست آمد، ناآگاهی والدین از مسیر شغلی کودکان دانست.

نیازی که در اولویت هفتم قرار گرفت، افزایش دانش و اطلاعات والدین از مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی بود. پژوهشی همسوبا این نتیجه یافت نشد. اما در کل افزایش دانش و اطلاعات در مسیر شغلی کودکان اهمیت دارد. در پژوهش وود و کسزوبوسکی (۲۰۰۸)، دومین نیاز کودکان دبستانی نیاز به افزایش اطلاعات آنها شناسایی شد. همچنین بلکسوم و همکاران (۲۰۰۸) کسب اطلاعات را برای دانش‌آموزان دبیرستانی دارای اولویت دانستند. در پژوهش بریسکو (۲۰۰۲) اصلی‌ترین نیاز رشد مسیر شغلی دانش‌آموزان بزرگسال کسب اطلاعات در مورد حیطه‌های مسیر شغلی و امکانات استخدام به دست آمد. بر اساس مدل سوپر (۱۹۹۰)، یکی از ابعاد رشد مسیر شغلی کودکان اطلاعات است و کنجکاوی در مورد خود و دنیای مشاغل به کسب اطلاعات مسیر شغلی می‌انجامد. با توجه به نتایج این پژوهش افزایش دانش و اطلاعات والدین از مسیر شغلی کودکان، از جمله نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی است. لائو (۲۰۰۹) در پژوهشی این موضوع را مورد توجه قرار داد که چگونه خانواده بر آموزش مسیر شغلی، آگاهی و رشد مسیر شغلی کودکان ۵ تا ۹ سال تأثیر می‌گذارد. او به این نتیجه رسید که والدین در مورد مشاغل مورد علاقه، انتخاب‌های مسیر شغلی، تکالیف مدرسه

وراه‌های مختلف به دست آوردن درآمد با کودکانشان صحبت می‌کنند و در آگاهی و رشد مسیر شغلی آنها نقش به‌سزایی دارند. پس اهمیت دارد که بتوانند راهنمای خوبی در مسیر شغلی کودکان باشند. از آنجا که والدین شخصیت‌های اصلی در زندگی کودکان هستند و می‌توانند نقش تسهیل‌کننده را در مسیر شغلی آنها ایفا کنند، این موضوع اهمیت دارد که از مسیر شغلی و عوامل تأثیرگذار بر مسیر شغلی کودکان آگاه شوند. همین‌طور که نیاز است والدین از تغییرات و دوره‌های رشد عمومی کودک خود آگاه باشند، نیاز است که به رشد مسیر شغلی به‌عنوان یکی از ابعاد رشد در دوران کودکی (شارف^۱، ۲۰۱۰) واقف باشند و زمینه‌های لازم را برای پرورش استعدادها و رغبت‌های کودک فراهم کنند.

با توجه به یافته‌ها، نیاز افزایش دانش و اطلاعات والدین از مسیر شغلی کودکان در اولویت آخر قرار دارد. خود این موضوع می‌تواند حاکی از ناآگاهی والدین از مسیر شغلی کودکان باشد. زیرا آنها با خیلی از مواردی که در پیشینه مورد تأکید است، موافق نبودند. به‌عنوان مثال پاسخ اکثر والدین به این‌گویه "والدین توجیه شوند که آموزش شغلی از سن کم آغاز می‌گردد"، مثبت نبود. پس این موضوع که افزایش دانش والدین از مسیر شغلی کودکان در اولویت آخر قرار گرفته است، می‌تواند به دلیل بی‌اطلاعی، بی‌توجهی و اهمیت ندادن آنها به مسیر شغلی کودکان باشد.

در این پژوهش میان اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان بر حسب جنسیت تفاوتی وجود نداشت. اما وود و کسزوبوسکی (۲۰۰۸) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که میان نیازهای مسیر شغلی کودکان دبستانی دختر و پسر تفاوت وجود دارد و نیاز به کنجکاوی در پسران بیشتر است.

همچنین در این پژوهش میان اولویت نیازهای مسیر شغلی کودکان پیش‌دبستانی بر حسب دامنه سنی (۶-۵ و ۷-۶ سال) تفاوتی یافت نشد. می‌توان چنین بیان کرد که

این دو گروه سنی بسیار به هم نزدیک هستند و با توجه به نظریه سوپیر (۱۹۹۰) کودکان این گروه سنی (۷-۵ سال) در زیرمرحله‌ی خیالی قرار دارند و از دغدغه‌ها، وظایف و ویژگی‌های رشدی یکسانی برخوردارند و در نتیجه نیازهای مسیر شغلی آنها متفاوت نیست.

در نهایت باید به این موضوع توجه داشت که به احتمال زیاد نیازها و اولویت آنها در دوره‌های مختلف و با توجه به فرهنگ‌های مختلف، متفاوت است و با توجه به اینکه در مورد نیازهای کودکان پیش دبستانی هیچ پژوهشی یافت نشد، لذا هیچ یک از این پژوهش‌ها را نمی‌توان به طور کامل با یافته‌های این مرحله‌ی پژوهش همسو دانست.

نکته حائز اهمیت این است که با توجه به اهمیت شروع مداخلات مسیر شغلی از پیش دبستانی، می‌توان از نتایج این پژوهش به عنوان مبنایی کاربردی در آموزش‌های مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی استفاده کرد. همچنین با توجه به اینکه نیاز دبستگی در مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی از اولویت بیشتری برخوردار است، تأکید بر آموزش‌های مبتنی بر دبستگی در مسیر شغلی این گروه سنی پیشنهاد می‌گردد. از آنجا که در ایران تا کنون هیچ پژوهشی در مورد مسیر شغلی کودکان پیش دبستانی صورت نگرفته است، این پژوهش می‌تواند گامی ابتدایی جهت آماده‌سازی جامعه برای در نظر گرفتن مسیر شغلی افراد از دوران پیش از دبستان در نظر گرفته شود.

منابع

- زونکر، و. ج. (۱۳۸۸). *مشاوره مسیر شغلی با رویکرد کل نگر*، ترجمه زهرا یوسفی و محمد رضا عابدی، اصفهان: جهاد دانشگاهی.
- علاقه مند، ع. (۱۳۸۱). *مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی*. تهران: نشر روان.
- فتحی واجارگاه، ک. (۱۳۸۵). *نیازسنجی پژوهشی*. تهران: انتشارات شابک.
- Auger, R., Blackhurst, A. & Wahl, K.H. (2005). The development of elementary-aged children's career aspirations and expectations, *professional school counseling*. 8(4), 4-13.

- Birk, J. M. Blimline, C. A. (1984). Parents as career development facilitators: An untapped resource for the counselor. *School Counselor*, 31(4), 310-317.
- Bloxom, J. M., Bernes, K. B., Magnusson, K. C., Gunn, T. T., Bardick, A. D., Orr, D. T., & McKnight, K. M. (2008). Grade 12 student career needs and perceptions of the effectiveness of career development services. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 42(2).
- Blustein, D. L. (1997). A context-rich perspective of career exploration across the life roles. *The Career Development Quarterly*, 45(3), 260-274.
- Blustein, D., Prezioso, M., & Schultheiss, D. (1995). Attachment theory and career development: Current status and future directions. *The Counseling Psychologist*, 23, 416-432.
- Blustein, D. L., Walbridge, M. M., Friedlander, M. L., & Palladino, D. E. (1991). Contributions of psychological separation and parental attachment to the career development process. *Journal of Counseling Psychology*, 38, 39-50.
- Briscoe, C. S. (2002). *The development and validation of an adult students' career needs questionnaire*. Doctoral thesis, The University of Tennessee, Knoxville.
- Bryant, B. K., Zvonkovic, A. M., & Reynolds, P. (2006). Parenting in relation to child and adolescent vocational development. *Journal of Vocational Behavior*, 69(1), 149-175.
- Flum, H., & Blustein, D.L. (2000). Reinvigorating the study of vocational exploration: a framework for research. *Journal of Vocational Behavior*, 56, 380-404.
- Gordon, T.R., Couture, S.J. & Drefs, M.A. (2000). Career and Life-planning: Needs of Children and Adolescents. *Natcon Papers*, 1-10.
- Hartung, P. J. Profeli, E. J & Vondracek, F. W. (2005). Vocational development in childhood: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior*, 66, 385-419.
- Hartung, P. J.; Profeli, E. J & Vondracek, F. W. (2008). Career adaptability in childhood. *Career Development Quarterly*. 57, 66-97.
- Hartung, P. J. (2011). Barrier or benefit? Emotion in life- career design. *Journal of Career Assessment*, 19 (3), 296-305
- Herr, E. L., & Cramer, S. H. (1996). *Career guidance and counseling through the life span: Systematic approaches (5th Ed)*. New York: HarperCollins.
- Hoyt, K. & Lester, J. (1995). *Learning to Work: The NCDA Gallup Survey*. Alexandria, VA: National Career Development Association.
- Kerka, S., (2000). Parenting and Career Development, *Career Education*, 214, 1-5.
- Ketterson, T. U., and Blustein, D. L. (1997). Attachment Relationships and the Career Exploration Process. *Career Development Quarterly*, 46(2), 167-178.
- Knight, J. L. (2015). Preparing Elementary School Counselors to Promote Career Development Recommendations for School Counselor Education Programs. *Journal of Career Development*, 42(2), 75-85.

- Leifer, A.D., & Lesser, G.S. (1976). The development of career awareness in young children. Cambridge, MA: *Department of Health, Education, and Welfare*.
- Love, E. R. (2009). *Family influences on the career development of African American children*. Doctoral Thesis. Purdue University. Indiana.
- Magnuson, C. S., & Starr, M. F. (2000). How early is too early to begin life career planning? The importance of the elementary school years. *Journal of career development*, 27, 89-101.
- O'Brien, K. M. (1996). The influence of psychological separation and parental attachment on the career development of adolescent women. *Journal of Vocational Behavior*, 48(3), 257-274.
- O'Brien, K. M., Friedman, S. M., Tipton, L. C., & Linn, S. G. (2000). Attachment, separation, and women's vocational development: A longitudinal analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 301-315.
- Robinson, J. E. (1999). *Comprehensive needs assessment project for elementary school students*. Master's thesis, The University of Calgary.
- Savickas, M. L. (1995). Constructivist counseling for career indecision. *The career development quarterly*, 32, 222-231.
- Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and Practice in R. W. Lent & S. D. Brown. (Eds.), *Career Development and counseling. Putting Theory and Research to work*. 147-183. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Schultheiss, D. P., & Blustein, D. L. (1994). Contributions of family relationship factors to the identity formation process. *Journal of Counseling & Development*, 73(2), 159-166.
- Schulenberg, J. E., Vondracek, F. W., & Crouter, A. C. (1984). The influence of the family on vocational development. *Journal of Marriage and the Family*, 46, 129-143
- Schultheiss, D. E. P. (2005). Elementary career intervention programs: Social action initiatives. *Journal of Career Development*, 31, 185-194.
- Seligman, L., Weinstock, L., & Heflin, E. N. (1991). The career development of 10 year olds. *Elementary School Guidance and Counseling*, 25, 172-181.
- Sharf, R. S. (2010). *Applying career development theory to counseling (3rd Ed.)*. Pacific Grove, CA: Brooks Cole.
- Skorikov, V. B., Patton, W. (2007). *Career Development in Childhood and Adolescence*, Career Development Series, Sense Publishers.
- Stead, G. B., & Schultheiss, D. E. P. (2010). Validity of Childhood Career Development Scale scores in South Africa. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 10, 73 - 88.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks & Associates (Eds.), *Career Choice and Development (2nd ed.)* (pp. 197-261). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Super, D. E., Savickas, M. L. & Super, C.M. (1996), "The life-span, life-space approach to careers", in Brown, D. and Brooks, L. (Eds.), *Career Choice and Development*, Jossey-Bass, San Francisco, CA, pp. 78-121.
- Tekke, M., Ghani, M. F. B. A., & Kurt, N. (2015). Running head–vocational

- interest and exploration in childhood: parenting style. *Global Business and Economics Research Journal*, 4(2), 27-38.
- Trice, A. D. (1991). Stability of children's career aspirations. *Journal of genetic psychology*, 152, 137-139.
  - Tokar, D. M., Withrow, J. R., Hall, R. J., & Moradi, B. (2003). Psychological separation, attachment security, vocational self-concept crystallization, and career indecision: A structural equation analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 3.
  - Watson, M & McMahon, M. (2005). Children's career development: A research review from a learning perspective. *Journal of vocational behavior*, 67, 119-132.
  - Wood, C & Kaszubowski, Y. (2008). The career development needs of rural elementary school students, *the elementary school journal*, 108 (5). 431-444 .
  - Young, R. A., & Friesen, J. D. (1992). The intentions of parents in influencing the career development of their children. *Career Development Quarterly*, 40, 198-207.